

УДК 821.161.2.09(092):111.1

РОМАНОВ Сергій – кандидат філологічних наук, доцент кафедри теорії літератури та зарубіжної літератури, Східноєвропейський національний університет ім. Лесі Українки, просп. Волі, 13, Луцьк, 43000, Україна (sergmr@ukr.net)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1404-4584>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4557.2018.42.150400>

ОНТОЛОГІЧНА ПЕРСОНАЛІЗАЦІЯ ЛЕСІ УКРАЇНКИ ТА ОЛЬГИ КОБИЛЯНСЬКОЇ: РОДИННИЙ ПРОСТІР

Анотація. У статті розглядаються процеси особистісного становлення двох найвідоміших українських письменниць епохи раннього модернізму. Акцент покладено на увиразненні родинної сфери, яка передусім визначала духовне й інтелектуально-творче визрівання майбутніх письменниць, їхній світогляд, морально-етичні й естетичні установки, ціннісні пріоритети. Особливою виявилася роль батьків, стосунки з якими для обох дівчаток склалися у полюсах чуттєво-психологічного притягання / відштовхування.

Ключові слова: дитинство, батько, матір, любов, мрія, суспільство, доля, Бог.

Постановка проблеми. Якщо запроєктувати сімейне улаштування через біблійну сюжетіку й архетипоніку, як то намагалася стосовно власної родини О. Кобилянська, доведеться вийти на два по-різному, але однаково важливі верховні начала. У старозавітні батькові відповідав би Яхве – невимолимий і свавільний, а матері – мудрий та всеблагий Саваоф. У Лесі Українки, як відомо, було з точністю до навпаки. У поширенні на динаміку сильною особистості, її розвиток від народження до зрілості, умовність такого підходу щораз більше даватиметься взнаки. Але умовність не абсолютна, навіть попри варіативність й амбівалентність визначених ролей у їхніх стосунках / впливах на свої творіння. Увиразнення окреслених моментів і покладається **метою** пропонованої розвідки. В означенім напрямі розбудовано чимало праць, з-поміж яких вирізняються монографії Т. Гундорової, С. Кочерги, Г. Левченко, М. Моклиці М. Павлишина та ін. Та далеко не всі фокусуються на порівняльно-біографічних контекстах.

Виклад основного матеріалу. Показовою є глорифікація (але не сакралізація на взір Шевченка, і це важливо!) родини в оповіданні Кобилянської 1903 р. «Думи старика». Написаний у хронологічно-змістовому околі автобіографічної «Долі», твір не в усьому відповідає вказаному жанрові; хоч і не є стилізацією, хіба ідеалізацією. «Ми ще “біблійні” були, і первісні, – згадує себе і дружину герой. – Корились святим, лякалися гніву Божого, вірили в

чудеса, в судьбу, – душі наші були дитинні, іноді наївні до смішності». І далі скромне визначення свого місця: «Між вами всіма я був собі, як цар. Строгий, але, здається, й добрий. Мав ухо й очі для всіх, і для кожного зокрема. Мав руку, що нагороджувала, і мав руку, що карала. [...] І все лиш будучину бачив» [2, 408]. Природний світик Косачат, зокрема, маленької Єви / Лариси, у схожих патріархально-пастельних тонах описано сестрою. І хоч Ользі на тоді сповнилось кілька років, враження од Звягеля, залишилися дуже яскравими: «Туди приїздив її “кумір” дядько Михайло, там вона любувалася своїм божеством – матір'ю; коли мама складала свої перші книжечки [...], вимальовувала свої узорі, зібрані в поїздках з батьком по волостях, то була, на Лесин закоханий погляд, найкраща, найрозумніша, найталановитіша в світі жінка. А батько був такий розумний, добрий, справедливий. Він ніколи не завдавав Лесі болю своєю холодністю чи твердженнями, що вона гірша за Мішу» [1, 43]. То ж чи мали у тім раю, що називається дитинством, його мешканці почуватися нещасними або, іще гірше, «сиротами»? На диво, це питання зовсім не принагідне. Як і розгорнута біблійна метафора, що постає так само чинною й у своєму смисловому продовженні – утраті раю/безпосереднього зв'язку з його творцями.

У найбільшому за обсягом автожиттєписі О. Кобилянська робить пояснення, що аж ніяк не випадає брати реверансом перед аудиторією: «Забираючися до писання своєї біографії, я не могла не спізнати хоч одним словом ту свою матір, вдачі котрої я чи не все своє єство завдячую, і вічно трудящого батька» [4, 229]. Дисбаланс поміж прикладеними до найрідніших характеристиками упадає в око і не спорядженому психоаналітичною оптикою читачеві. А спроби тих, хто нею володіє, зазвичай скеровуються на опис конфліктів, ситуацією інспірованих. Справді, *своєрідність* взаємин поміж батьком і донькою Кобилянськими, як і матір'ю та донькою Косачами, розкриває таким пошукам неосяжні простори.

Присвятивши перші сторінки цитованої праці наświetленню шляху батька, авторка, таке враження, зумисне втримується від емоційно-чуттєвих, навіть художніх, образних маркувань. Сухуватий, канцелярсько-чиновницький виклад, наче обернено-стилізований на професійну спеціалізацію героя, контрастує з «теплою метафорикою» (знову ж біблійною) рядків, присвячених матері. Віддаючи належне батьковій стійкості супроти житейських бур, стійкості без перебільшення подиву гідній, донька лише подекуди акцентує його сфери впливу на дітей, зокрема дівчат. Тож і політичні уподобання Юліана Яковича (а був він москвофілом) не акцентувалися. Тож визначальними для Ольги стали приватно-психологічні чинники. І саме у цім напрямі вона одриватиметься, долатиме (і перемагатиме?) зв'язки з батьком, тобто його впливи і владу над собою.

Важко уявити щось подібне до наведеного Кобилянською в «атестаціях» Петра Антоновича, коли б ті з'явилися з-під пера його найстаршої доньки. Натомість маємо розлогі й довіри гідні свідчення доньки підстаршої, людини

і родинно, і духовно-психологічно чи не найближчої сестрі. І свідчення ці в усьому прихильні, навіть без контрасту з доривчо-нейтральними спогадуваннями матері.

Пояснити справу лише зовнішніми чинниками – то хіба спростити її. Легко згодитись, що соціальний ценз П. Косача, значного урядовця й дворянина імперії, суттєво, коли не докорінно, різнився від становища непримітного держслужбовця «прибитого» потрійним німецько-польсько-румунським гнітом краю, країни цивілізованого світу. Окреслена відмінність позначилася й на обережній лояльності до влади одного та скептицизмі й регіональному патріотизмі іншого.

Мав свої особливості й сімейний уклад. Задля кар'єри і все того ж родинного добробуту чиновник Кобилянський догляд та виховання дітей міг спокійнісінько здати на руки дружині, будучи абсолютно певним її жертвовної відданості домашньому вогнищу. Свої ж обов'язки чоловіка виконував з «повагою, строгістю й фанатичною консеквентністю» [4, 228]. А уявити, що ради догляду за дитиною міг покинути працю, як то зробив Косач у випадку з маленькою Лесею (фактично її порятувавши), то й зовсім не просто. Так само неймовірно, щоправда, і те, щоб Марія Йосипівна полишила немовля, хоч би й задля власного лікування.

Застереження, що відкриває щоденник 19-річної Ольги, може дістати багато потрактувань: від хрестоматійної обмовки за Фройдом у контексті його теорії витіснених страхів і до літературної маски, гри. Потерпаючи від знайомої творчим людям розгубленості перед зазивною порожнечою білого безмежжя, дівчина несподівано занотовує: «Я гортаю і гортаю аркуші, їх страшенно багато... Чим я їх заповню? Одного тільки я не повинна писати – що я мов сирота, хай мене Бог боронить від цього... Я ходжу як неприкаяна» [3, 18]. Остання самохарактеристика виказує конститутивну рису рефлексивної особистості у її надзусиллях самоосягу, а відтак самоконструювання. «Ми бачимо самих себе, ми *обманюємо* самі себе, і ми *оцінюємо* самих себе – наголошує К. Ясперс. – Однак те власне “Я”, яке ми бачимо, не є якимось постійним наявним буттям – радше ми бачимо окремі пережиті феномени, окремі взаємозв'язки, частковості, які ми більш-менш свідомо впорядковуємо у певну схему власного “Я” як чогось цілого. Такий *схематизм власного “Я”* багато хто з нас використовує, змішуючи його з самістю реальною, яка вивершує і ніколи цілком і повністю для нас не є предметом, оскільки постійно перебуває у становленні й завжди лишається проблематичною» [7, 92]. Надважливо, що звільнення від батьківсько-материнської влади (такі запізніле, зокрема, й через те, що «дівоче») відбувається за принципом «чесності з собою». Одвага заглянути у прірву власної душі, без маски, кривлянь і спеціально «жіночої кокетерії», напряду, уможлиблює збереження єдності схильного до розосередження «Я». Адже «підміна реальної самості у її цілісності самістю гаданою завжди веде до самообману» [7, 93]. Чого-чого, а ховатися від себе, навіть бавлячись, дівчата-moderne (ще одне поняття тих часів) уже не хотіли.

Визначення власної, зрозуміло, що не соціальної, а екзистенційної ролі через «сирітство» мало б, передовсім, сигналізувати про набуту/отриману духовно-психологічну зрілість особи. А тому йтися може ще й про невтоленість, незадоволення перейденим і наявним. А отже, класична недосформованість на рівні, який психологи визначають «інтеріоризацією зовнішнього авторитета»? Адаптація батьківського патерна (головної для дитини величини) рідко минає безболісно, що показує, хоч і в дещо інших регістрах, Фройдова теорія «едіпового комплексу». Часто це закладає базу під майбутні неврози, уникнути яких годі усвідомленим чи неусвідомленим проговорюванням, навіть мистецькою, у випадку творчої особистості, сублімацією. Останнє практикували обоє дівчат, а Кобилянська ще й у формі реально-фантазійного наративу щоденника. Першу з таких «терапевтичних?» нотаток зроблено майже на початку: «Якби я могла написати все про те, як тяжко нам живеться, який страшний у нас батько... просто не схожий на людину... але краще мовчати. [...] Боже, якби я могла жити біля Макса (брата – *Р. С.*) чи сама, але не одружена, бо кожен чоловік здається мені тільки таким, як батько. Немає в мене до нього ні поваги, ні любові» [3, 19].

Чи варто висловлене у стані фрустрації інтерпретувати винятково у полі класичного психоаналізу, посиленого гендерними стратегіями? Очевидно, що результатам такого підходу можна надати чималої переконливості. Але чи будуть вони вичерпними у всьому, що називається універсумом людини, тим паче талановитого митця, генія? Останнє ще більше стосується Лариси Косач, чий стосунки з матір'ю декодувати на порядок важче через відсутність автосвідчень відверто-приватного характеру, і то з обох сторін. Тому таким важливим постає дискурс умовчання, а чи замовчування. До нього удасться навіть принципово відкрита О. Кобилянська, яка, утім, розраховує й на читача своїх щоденників.

Самонастанова на замовчування / зацитькування дражливої теми чинною лишалася довгих п'ять років, аж поки не втрималася під вагою особистої образи. Батькове небажання дозволити наймитові (якому симпатизувала донька) об'їздити для неї коня, було тільки приводом, глибинно тут спрацювали механізми відкладеного учинку. «Щоб татко щось для мене зробив! – пише роздратована дівчина. – Де там. Я для нього, мов та ганчірка, якій уже й так велика честь, коли нею витруть меблі. Для кожного із своїх дітей татко щось зробив, тільки для мене ні. Але завше так буває: хто просить багато, отримує мало, а хто просить мало, не отримує нічого. [...] Татка я часом ненавиджу. Якби я була хлопцем, то інша справа. А чого варта якась там дівчина?» [3, 178]. Обґрунтування емоційного вибуху актуалізує найперше гендерні – насправду дуже важливі – мотиватори поведінки з обох сторін. Неабияким «об'єктивним» фактором подразнення для владного авторитету глави сім'ї була ще й норавлива і незалежна вдача молодшої доньки, що не хотіла ані коритися, ані просити.

Шлях, який торували малі Косачата до родинного визнання, так само легким не назвати. Труднощі самореалізації мали інше, не засадничо антагоністичне («природа – культура»), підложжя, хоча й базувалися, як усе в приватному житті, на емоційно-чуттєвій сфері. Наскрізним мотивом біографічних праць О. Косач-Кривинюк є любов: її наявність, надмір чи нестача у ставленні членів сім'ї одне до одного. Визначальною, як вияв і приклад, правила модель узаємин «батьки – діти». Роль і заслуги Петра Антоновича від початків представлено максимально однозначно: «Батько дуже любив Мішу (синапервістка – Р. С.), але він всіх нас любив більш-менш однаково. [...] Леся любив завжди сильно з самого початку її життя і до кінця свого життя» [1, 39]. Не те з Ольгою Петрівною. До її портрета донька бралася неводнораз, але далі доривчих, вельми, щоправда, характерних зауваг, справа не посунулася. Острах звичайної людини (іноді Ольга називала себе «сірою») писати про видатних зрозумілий. Але ж писатиме вона про старшу сестру?! І саме у стосунку до її постаті раз по раз прикладатиме надзвичайно цінні штрихи й до матері. Ось як у асоціативно-відруховому фрагменті: «Були у її вдачі прекрасні риси, але були й такі, що дуже болюче вражали близьких людей, в першу чергу її дітей. А тому і хорошими й злими рисами вона поклала великий карб на Лесі, але все ж хороші риси переважали. У всякім разі, Леся безмірно любила її і дуже високо цінувала все своє життя аж до смерті, хоч не раз умлівала од болю, що його завдавала їй мати. В своїх споминах напишу про неї лише як про нашу матір, як про наше мало не божество – “маму”» [1, 36–37].

Укотре заявлений сакральний означник зі ще більшою гостротою, ніж у Кобилянської, актуалізує питання дитячої потреби в любові та її, любові, брак як травму. І головне, що вимагає артикуляції: чи відчувався цей брак саме як брак, тобто зовнішня спонука й залежність, а не власна інтенційна провина. Подруга принаймні могла визначити природу батькової холодної упередженості відмінностями статі і їх прямим наслідком – сегрегацією сильнішим слабшої. «На щастя», цей ключик-пояснення було подано дуже рано, що, безперечно, завдало глибокої урази, але й рани іноді бувають цілющими. Донька близького приятеля родини М. Устияновича Марія згадувала: «Отець мій небавом завважив, що Ольга незвичайна дитина. Не раз казав до її родичів: “Що то ваша дівчинка така тиха, серйозна, не бавиться так, як другі діти, а ті сумовиті оченята ніби в душу зазирають. Одним словом, вона чимсь-то притягає до себе. Незвичайна дитина”. / На це отець Ольги: “Ет, що там дівчина... В мене хлопці! Ось що...”». Всю гордість та увагу покладав на старших талановитих синів й старшу гарну дочку» [5, 346].

Ларисі Косач теж не бракувало пересвідчень в «особливостях» власної статі, виявлених чоловіками. Але тому, що ці «особливості» акцентувала, та ще й у зіставленнях, саме жінка, і то найрідніша, дитині знайти пояснень було над сили. Ось іще одна, спонтанно-продумана характеристика від сестри: «Порівнюючи Мішу з Лесею, казали (і мама в тому числі, чи навіть мати головно, бо про інших Леся мені не казала, а лише про матір, про інших же я знаю від

тіток): Міша красивий, розумний, здатний, інтересний, розвинений, Леся ж негарна, дурна [...], недотепа, нецікава, нерозвинена. Все ж було зовсім не так: просто Міша був яскравий – показний, увесь на виду, а Леся була непоказна, зате, може, глибша. І вона знала все те, що знав Міша, і вона прекрасно розуміла, чудово пам'ятала, тонко відчувала, але мала стриману, замкнену батьківську вдачу» [1, 40].

«Необережність», якою обумовлено покладені «паралелі», навряд чи переконливо можна виправдати лише емоційністю, нестриманістю, імпульсивністю тощо. Як і з виведеною на перший план мемуаристкою, укотре нагадаємо лікарем, чистою «фізіологією». Не ігноруючи цього, найбільш імовірних відповідей усе ж слід шукати через найважчу перспективу – перспективу складної, суперечливої і сильної особистості Олени Пчілки.

Пропозицію, яку психоаналіз має у концепції нарцисичного характеру, можна прийняти, але із застереженнями. Мало які батьки не вважають своїх дітей найкращими. Але далеко не завжди механізм розширення власного Я коштом того, що до нього належить чи на що є претензії у зовнішньому світі, стає провідним у роботі свідомості. Тим паче так міцно, подекуди фатально, зациклюється на утриманні – контролі – диктаті над своїм біологічно-духовним продовженням/двійником. Як виглядає, цих крайніх форм зв'язків у родині Косачів не було, або їх вдалося уникнути, головно зусиллями однієї зі сторін. Хоча й допустимо говорити про суттєво більшу, аніж звичайно, ірраціональну залежність і страх малої Лесі перед матір'ю. Чуттєво відкрита дитина знай усе намагалася здолати любов'ю, рідко отримуючи у відповідь таку жадано адекватну реакцію.

Невгамована потреба в захисті й теплі вимагала компенсації, бодай у формі запоруки персональної безпеки, гарантом чого ставали інші, ті кого у психології називають особами наділеними материнськими якостями. Для Лесі такими почергово, а іноді й одночасно ставали батько (передусім), бабуся та тітки. Однак сторонньої, хай і найчуйнішої опіки, все ж недостатньо. Важливими видаються спостереження Е. Фрома, який свою концепцію розвитку особистості вивільнив від фрейдівської інцестуальності. Нижче подані думки спроможні розкрити й «амбівалентну» ситуацію О. Кобилянської. «Зв'язок із батьком, – помітив учений, – ніколи не сягає глибини прив'язання до матері-сім'ї-крові-землі. Тоді як батько у певних випадках може стати фігурою матері, усе ж його функція відмінна од аналогічної функції матері. Вона та, хто доглядає за дитиною у перші роки її життя, дає їй почуття захищеності, яке постає вічно невтолимим бажанням людини у її прив'язанні до матері. Життя маленької дитини залежить від матері – вона може дати їй життя і знову забрати. Фігура матері є водночас дарувальницею і руйнівницею життя, вона і та, кого люблять, і та, кого бояться. Навпаки, у батька зовсім інша функція. Він представляє закон, соціальні правила й обов'язки, встановлені людиною, і є тим, хто карає чи винагороджує. Його любов підлягає умовам, і її можна заслужити, якщо робити те, чого він вимагає» [6, 439].

Складність батьківської ролі у сім'ї Кобилянських мала типову патріархальну природу, коли б не «дивацтва» молодшої доньки. Більшість претензій стосується неповаги аж до зневаги її професійного вибору. «Ви гадаєте, – читаєм у звір'янні О. Маковою, – що якби я бралася і до найгрубшої праці, то батько би сказав: дівче, шкода часу та й тебе до того. Ніколи. Підлогу шурувати і писати – се все одно. В нього се не має вартості» [4, 389]. Тим-то й домагатиметься Ольга сатисфакції (заслуженої любові) через родину та літературу – соціальнозначущі сфери, де їй, як слабкій статі, було відмовлено у лідерстві, тобто повноправній реалізації.

Вагомість перемоги на першому напрямі засвідчено не тільки сторонніми спостерігачами, але, що найважливіше, самою «героїнею». Змушена прийняти виклик, тобто роковане суспільне приділення, вона з лицарською самовідданістю змагалася на важкім бойовиську, котре зветься людським існуванням. «Гарувала, мов простий робітник, у хаті. Ніхто не знав, яких тяжких робіт справляла, що все переходило крізь її “літератські” руки [...]. Дожила тої великої честі, що батько її – той строгий, жорстокий мужчина, котрий лиш рідко бував ніжним, – що він цілував її в руки. Що мати її, та свята, дорога мати, ніжна тота, як нічна цвітка, зорганізована натура цілувала її в руки. “Якби не ти, – говорила, – якби не ти, мене б вже давно не було на світі”. А батько сказав незабутні слова до неї: “Я виджу, що ти є ліпша, як я... я виджу”». Виокремлені авторкою слова значущості своєї набирають поставленими у граничні реєстри буття: «Батька свого одного часу від божевілья і самогубства вирятувала; вона, дівчина з ніжними руками, де батько славився “славними вдалим синами”» [2, 385].

Соціально й психологічно тут мало б ітися про дорівнювання, а точніше зрівняння дитини з батьками, тобто процес її дорослішання. Духовно і психологічно наочним постає також феномен, знаний у науці про душу (а ще в міфології) як «народження батьків» – повернення дару/боргу власного існування. У Кобилянської тут ситуація унікальна, адже надається до трактування і в прямому, і в переносному (через успішну реалізацію, що дорівнює піднесенню роду) сенсах. Цитовані свідчення належать до автобілетризованого письма. Письма як також сатисфакції, здобуті, вирваної у батька/соціуму зусиллями волі й таланту. Якостей, наявність яких повсякчас ставилася під сумнів обома (глибинно перша представляла другу) інституціями.

Простіше і разом складніше розгорталася ці сюжети у житті Лариси Косач. Її взаємини з батьком ніколи не мали тієї інституційності, про яку говорить Фром. Опозиційність П. Косача імперському світопорядку не піддажувала, а укріплювала його авторитет. І то як стійкої (не камінної, як у Кобилянської) сили, здатної протистояти зовнішній нівеляції. Водночас і це поєднання таке рідкісне, ішлося тут про м'яку силу справдешнього родинного божества-опікуна, що відвойовує, витворює у безмежжі ніщоти затишний простір існування. Сили, чю прихильність не треба заслуговувати ритуалами поведінки, адже добре ставлення природне, воно дарується від повноти, як саме життя.

Батько, підкреслює О. Косач-Кривинюк, «особливо був ніжний до Лесі, може тому, що вона була хвора, а може й тому, що він, як я вже казала, мав властивість скоро і влучно складати ціну кожній людині, отже, певне багато раніш за інших, навіть за нашу матір, склав ту високу ціну Лесі, якої вона була варта. Як би то не було, а любив і шанував він Лесю завжди безмірно» [1, 886].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Легко було б, нарощуючи фактажем аналогії Фрома, противагою фігурі батька-дарувальника виставити матір-руйнівницю. Але такий напрям, попри усю спокусливість, скидатиметься на зведення рахунків на кшталт того, що доньці нічого закинути батькові, а от матері... Важливіше спробувати зрозуміти, як і щодо Кобилянської також, чи батьки своїми позиціями зрівноважували одне одного у впливах на дітей і наскільки значущою від початків поставала сфера відповідальності кожного. Це і слугуватиме основою для розвитку означеної наукової теми.

Література

1. Косач-Кривинюк О. Леся Українка: хронологія життя і творчості / О. Косач-Кривинюк. – Репринт. вид. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2006. – 928 с.
2. Кобилянська О. Зібрання творів : у 10 т. – Чернівці : Букрек, 2013. – Т. I. – 467 с.
3. Кобилянська О. Слова зворушеного серця : щоденники / О. Кобилянська. – К. : Дніпро, 1982. – 359 с.
4. Кобилянська О. Твори : у 5 т. / О. Кобилянська. – К. : Держлітвидав України, 1963. – Т. V. – 767 с.
5. Ольга Кобилянська в критиці та спогадах. – К. : Держлітвидав України, 1963. – 559 с.
6. Фромм Э. Душа человека / Э. Фромм ; пер. с англ. В. Закс. – М. : Республика, 1992. – 430 с.
7. Ясперс К. Психологія світоглядів / К. Ясперс ; пер. з нім. О. Кислюк. – К. : Юніверс, 2009. – 464 с.

References

1. Kosach-Kryvyniuk, O. (2006). *Lesia Ukrainka: khronolohiia zhyttia i tvorchosti*. [Lesya Ukrainka: Chronology of life and creation]. Lutsk: Volynska oblasna drukarnia [in Ukrainian].
2. Kobylanska, O. (2013). *Zibrannia tvoriv* [Collection works]. (Vols. 1–10; Vol. 1). Chernivtsi: Bukrek [in Ukrainian].
3. Kobylanska, O. (1982). *Slova zvorushenoho sertsia: shchodennyky* [Words of burning hart: Diary]. Kyiv: Dnipro [in Ukrainian].
4. Kobylanska, O. (1963). *Tvory* [Collection works]. (Vols. 1–5; Vol. 5). Kyiv: Derzhlitvydav Ukrainy [in Ukrainian].
5. *Olha Kobylanska v krytytsi ta spohadakh* [Olga Kobylanska in critics and memory]. (1963). Kyiv: Derzhlitvydav Ukrainy [in Ukrainian].
6. Fromm, E. (1992). *Dusha cheloveka* [Human soul]. (V. Zaks, Trans.). Moscow: Respublika [in Russian].
7. Yaspers, K. (2009). *Psykhologhia svitohliadiv* [World view's psychology]. (O. Kysliuk, Trans.). Kyiv: Yunivers [in Ukrainian].

ROMANOV Serhiy – Candidate of Philological Sciences, Associate Professor of the Theory of Literature and Foreign Literature, Lesia Ukrainka East European National University, 13, Volya ave., Lutsk, 43000, Ukraine (sergmr@ukr.net)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1404-4584>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4557.2018.42.150400>

LESYA UKRAINKA'S AND OLGA KOBLYANSKA'S ONTOLOGICAL PERSONALIZATION: FAMILY SPACE

Abstract. *The article is dedicated to the interpretation of becoming of Lesya Ukrainka's and Olga Kobylanska's persons. The article focuses on cultural, psychological and gender aspects of historical period in the Ukraine at the break of the XIX and XX centuries. Typology of personality has been developed on time of the childhood of the both girls. Special attention is paid to social norms as the most ancient ways to keep humble of a woman. The special is role of parents in the upbringing of children. There were the relationships of parents with daughters over positions attraction and repulsion of sensual and psychological markers. There were considered factors of restoration, transformation and verbalization of creative personality. There was analyzed traumatized experience and ways of talking about it in literary and autobiographical works. The main source for development creative vision of the world is (besides family relationships) childish fears, dreams, fantasy, desires and social rules, ethical norms, aesthetic canons and other social and psychological factors. Besides the autobiographical materials, autobiographies, letters, memoirs, and artistic works, essays, narrative and short stories, historical researches, psychological works and regional studies are also included in the analysis. A separate section of the article is devoted to the meaning and influence the land where it was born both writers – Bukovina for Olga Kobylanska and Volyn for Lesya Ukrainka. It has been found that processes of becoming a creative personality are consistent changes that have taken and will take place with the Ukrainian artists throughout the country's development and existence as a nation. The author concludes that the biographical material opens the opportunity to take a fresh look at the life and creative ways of Ukrainian writers.*

Key words: *childhood, father, mother, love, dream, society, destiny, God.*

Стаття надійшла до редакції 8.11.2018 р.